

Звинувачення Росії – а що насправді?

Передмова: Агресія Росії проти України вилилася у міжнародну ізоляцію Росії. Внаслідок цього було, зокрема, призупинено усі заходи практичного співробітництва між НАТО і Росією.

Намагаючись відвернути увагу від своїх дій, Росія висунула низку звинувачень на адресу НАТО. Ці звинувачення ґрунтуються на спотворенні фактів і зводять нанівець наполегливі зусилля, яких доклала НАТО для розбудови партнерства з Росією.

До того ж Росія безпідставно піддала сумніву легітимність нинішньої української влади, а також захопила частину території України, застосувавши для цього збройну силу.

Цей документ має на меті висвітлити реальний стан речей.

Відносини НАТО – Росія

Росія стверджує, що упродовж багатьох років НАТО намагалася спричинити її міжнародну ізоляцію.

З початку 90-х років XX сторіччя Альянс наполегливо докладав зусиль для розбудови відносин співпраці з Росією у галузях, які становлять взаємний інтерес, прагнучи при цьому до створення справжнього стратегічного партнерства.

НАТО спробувала простягнути руку дружби, запропонувавши діалог натомість конфронтації, ще до розпаду Радянського Союзу і Організації Варшавського договору, про що заявлено у Декларації Лондонського саміту НАТО, який відбувся у липні 1990 року (текст Декларації розміщено [тут](#)). Надалі Альянс доклав зусиль для розвитку діалогу і співпраці, створивши нові форуми, започаткувавши програму «Партнерство заради миру» (ПЗМ) й Раду євроатлантичного партнерства (РСАП). Участь у цих форумах й ініціативах відкрито для усіх без винятку європейських держав, включаючи Росію (з установчими документами ПЗМ можна ознайомитися [тут](#) і [тут](#)).

На знак унікальності ролі Росії у системі євроатлантичної безпеки у 1997 році НАТО і Росія підписали Основоположний акт про взаємні відносини, співпрацю і безпеку, створивши у такий спосіб Постійну спільну раду НАТО – Росія (ПСР). У 2002 році відносини співпраці між НАТО і Росією було піднесено на новий рівень із створенням Ради НАТО – Росія (РНР). (Із текстом Основоположного акта можна ознайомитися [тут](#), а текст Римської декларації, на основі якої було створено РНР, міститься [тут](#)).

Від самого початку діяльності РНР сторони співпрацювали з різнобічних питань, починаючи від протидії поширенню наркотиків і боротьби з тероризмом до порятунку екіпажів підводних човнів і планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру. Жодна інша країна-партнер не мала таких привілейованих відносин з НАТО.

НАТО не лише не намагалася ізолювати Росію, а, натомість, поводитися з нею як з особливим, унікальним партнером.

НАТО продовжує існувати і розширюється

На думку російських чиновників, НАТО мала б припинити своє існування із завершенням холодної війни, а вступ нових членів з країн Центральної і Східної Європи підриває безпеку Росії.

НАТО продовжила існувати після завершення холодної війни, оскільки так вирішили її члени, прагнучи зберегти зв'язок, завдяки якому було гарантовано безпеку і стабільність на трансатлантичному просторі. Як чітко зазначено у Лондонській декларації, «ми маємо триматися разом, щоб забезпечити збереження тривалого миру, який, на щастя, існував протягом останніх чотирьох десятиліть». Відстоюючи цінності, якими вона завжди керувалася, НАТО стала не лише найпотужнішим військовим альянсом, але й насамперед політичним форумом для діалогу і співпраці.

Політика відкритих дверей НАТО завжди існувала й існуватиме, а рішення про вступ до НАТО ухвалюється на основі вільного волевиявлення демократичних держав Європи. Коли Україна ухвалила рішення про позаблоковий статус, НАТО виявила цілковиту повагу до такого вибору. Твердження Росії про те, що НАТО нібито намагалася схилити Україну до вступу до своїх лав, які лунають не перший рік, були і є абсолютно хибними.

НАТО лише дотримується положень Статті 10 Північноатлантичного договору (з текстом можна ознайомитися [тут](#)), згідно з якою, держави – члени Альянсу «можуть за одностайною згодою запропонувати будь-якій іншій європейській державі, яка є здатною втілювати принципи цього Договору і робити внесок у безпеку північноатлантичного регіону, приєднатися до цього Договору».

У шести випадках, у період із 1952 до 2009 року, європейські країни зробили свій вибір, вирішивши подати заявку на вступ до Альянсу відповідно до демократичних норм і поваги до принципу верховенства права, після чого члени НАТО одностайно ухвалили рішення про вступ цих держав до Альянсу.

Завдяки розширенню НАТО і ЄС народи Центральної і Східної Європи спромоглися впоратися зі складними реформами, що були передумовою для вступу. Завдяки таким перетворенням громадяни цих країн здобули переваги, які випливають із демократичного вибору, верховенства права, а також істотного економічного зростання. Завдяки цим зусиллям Європа, як ніколи, наблизилася до споконвічної мети стати цілісним, вільним і мирним континентом.

Росія заявила, що поділяє це бачення, уклавши з НАТО Основоположний акт. Вона взяла на себе зобов'язання сприяти «створенню в Європі єдиного простору безпеки і стабільності без розподільчих ліній або сфер впливу», а також забезпечити «повагу до суверенітету, незалежності й територіальної цілісності усіх держав й їхнього права обирати, як саме вони забезпечуватимуть власну безпеку».

Всупереч цим зобов'язанням, Росія, як сьогодні видається, прагне відновити власну сферу впливу, силоміць захопивши частину території України, утримуючи на її кордонах велику кількість військ, і наполягаючи на тому, щоб «Україна не вступала до жодного блоку», як нещодавно заявив міністр закордонних справ Росії Сергій Лавров.

Росія стверджує, що НАТО нібито дала обіцянку не розширюватися

Російські посадовці стверджують, що нібито у 1990 році офіційні особи США і Німеччини дали обіцянку, що НАТО не розширюватиметься на країни Східної і Центральної Європи, не будуватиме об'єкти військової інфраструктури поблизу російських кордонів і не розміщуватиме там війська.

Насправді подібних заяв не було, і не має жодних свідчень, які підтверджували б декларації російських посадовців. Якби НАТО як організація загалом дала подібну обіцянку, то її було б оформлено письмово у вигляді офіційного рішення усіх держав – членів НАТО. До того ж питання про розширення НАТО почало розглядатися за кілька років після возз'єднання Німеччини. Його навіть не було на порядку денному у той період, коли, як стверджують російські чиновники, були зроблені подібні обіцянки.

Твердження про те, що НАТО нібито пообіцяла не будувати об'єкти інфраструктури поблизу території Росії, є також неточним. НАТО чітко заявила в Основоположному акті Росія – НАТО, що «за нинішніх і передбачуваних у майбутньому умов середовища безпеки Альянс забезпечуватиме колективну оборону й здійснюватиме інші завдання шляхом підтримання необхідної оперативної сумісності, злагодженості і здатності забезпечувати підкріплення, а не додаткового постійного розміщення істотних бойових підрозділів. Відповідно, НАТО покладатиметься на адекватну інфраструктуру, пропорційну вищезазначеним завданням. У цьому контексті, у разі потреби, як-то у разі необхідності захисту від потенційної агресії або заходів із підтримання миру, може бути забезпечено підкріплення сил згідно зі Статутом Організації Об'єднаних Націй і керівними принципами ОБСЄ, а також з метою проведення навчань відповідно до адаптованого Договору про Звичайні збройні сили в Європі (ДЗЗСЄ), положень Віденського документа 1994 року, а також взаємоузгоджених заходів підвищення прозорості».

Так, справді, НАТО здійснила модернізацію військової інфраструктури, зокрема баз ВПС, в країнах, які приєдналися до Альянсу, співрозмірно з потребами щодо підкріплення і проведення навчань. Втім, єдиними бойовими силами постійної дислокації на території нових держав – членів НАТО залишаються власні збройні сили цих країн.

Ще до кризи в Україні єдиною очевидною ознакою присутності Альянсу в нових державах-членах були літаки НАТО, залучені до проведення місії повітряного патрулювання в країнах Балтії. Це – мінімальний оборонний ресурс, який не може вважатися істотними бойовими силами у тому значенні, що закладене в Основоположному акті.

Із виникненням кризи НАТО ухвалила низку заходів щодо поліпшення обізнаності із ситуацією і підвищення обороноздатності наших східних членів. Цей крок також жодним чином не суперечить Основоположному акту і є лише прямою відповіддю на військові дії Росії, які спричинили дестабілізацію.

І, нарешті, в Основноположному акті йдеться: «Росія також обмежить розміщення своїх звичайних збройних сил в Європі». Агресія Росії проти України є кричущим порушенням цього зобов'язання, так само, як і те, що Росія призупинила в односторонньому порядку виконання зобов'язань за Договором про ЗСЄ.

Росія стверджує, що НАТО проігнорувала її стурбованість з питань протиракетної оборони

НАТО ніколи не ігнорувала занепокоєнь Росії: натомість Альянс послідовно шукав можливості налагодження співпраці з Росією у галузі ПРО. На Лісабонському саміті 2010 року глави держав і урядів країн НАТО «ухвалили рішення про розроблення Системи протиракетної оборони для захисту населення, території і збройних сил європейських країн НАТО і запросили Росію до співпраці» (текст Декларації міститься [тут](#)).

Така позиція Альянсу знайшла підтвердження на Чиказькому саміті у травні 2012 року (Декларація міститься [тут](#)), коли лідери Альянсу підкреслили, що НАТО «як і раніше, прихильна співпраці у галузі протиракетної оборони у дусі обопільної довіри і взаємності», чітко заявивши, що Система ПРО НАТО «не підриватиме російський стратегічний потенціал стримування». НАТО також запропонувала заходи підвищення прозорості, зокрема, створення двох спільних центрів ПРО Росія – НАТО. Проте Росія відхилила ці пропозиції.

Заяви самітів – це не політичні обіцянки, вони визначають реальну політику НАТО. Замість того щоб зосередитися на співпраці з НАТО, Росія висуває далекі від реальності аргументи, ігноруючи офіційно проголошену політику НАТО. Незалежні російські військові експерти чітко висловилися з приводу того, що Система протиракетної оборони НАТО не становить жодної загрози для Росії і не може знизити ефективність російських стратегічних сил стримування. Для уряду РФ Система ПРО НАТО завжди була приводом для звинувачень, а не нагодою для налагодження партнерства.

Критика Росії щодо легітимності військових дій НАТО – Лівія

Намагаючись виправдати свої незаконні дії в Криму, Росія поставила під сумнів законність окремих операцій НАТО.

Йдеться, зокрема, про операцію під проводом НАТО у 2011 році, яка мала на меті захист цивільного населення в Лівії. Її було розпочато на основі двох резолюцій Ради Безпеки ООН (РБ ООН) [1970](#) і [1973](#), обидві із посиланням на Розділ VII Статуту ООН, причому Росія жодного разу не виступила із запереченнями. Президент Путін останнім часом звинуватив НАТО у порушенні резолюцій через бомбардування території Лівії. Такі твердження не відповідають дійсності.

Резолюція Ради Безпеки ООН 1973 уповноважує НАТО «вжити усіх необхідних заходів» для «захисту цивільного населення і населених пунктів, яким загрожують напади». Саме це і зробила НАТО, за політичної і військової підтримки держав регіону й членів Ліги Арабських держав.

Після припинення конфлікту НАТО співпрацювала з Міжнародною комісією ООН із розслідування подій у Лівії, яка не виявила фактів порушення Резолюції РБ ООН 1973 або міжнародного права, натомість дійшовши висновку, що «військова операція НАТО була максимально точною, що свідчить про ретельність запобігти жертвам серед мирного населення».

Критика Росії щодо легітимності військових дій НАТО – Косово

Рішення про проведення операції НАТО у Косові було ухвалено після інтенсивних зусиль, що тривали понад рік, з боку Контактної групи ООН, членом якої була і Росія, спрямованих на мирне розв'язання конфлікту. Рада Безпеки ООН неодноразово характеризувала етнічні чистки у Косові та зростання кількості біженців, які були змушені залишити домівки, як загрозу міжнародному миру і безпеці. Операцію «Союзнницька сила» під проводом НАТО було розпочато попри відсутність санкцій Ради Безпеки ООН, маючи на меті запобігти послідовним великомасштабним порушенням прав людини і загибелі цивільних осіб.

Після завершення військово-повітряної операції НАТО розпочала місію сил КФОР, до якої спочатку долучилася і Росія, за мандатом ООН (РРБ ООН [1244](#)). Місія КФОР мала на меті гарантувати ситуацію безпеки і стабільності у Косові. За цим послідувало майже десятиліття дипломатичних зусиль під проводом ООН, спрямованих на пошук політичного рішення і визначення остаточного статусу Косова, як того вимагає Резолюція РБ ООН 1244.

Рішення про проведення операції у Косові було ухвалено лише після того, як були вичерпані можливості переговорного процесу із залученням широкого міжнародного співтовариства, яке намагалося врегулювати тривалу кризу. Натомість у Криму без жодних ознак кризової ситуації і без спроби провести переговори і досягти компромісу, Росія обійшла усе міжнародне співтовариство, включно з ООН, і просто окупувала частину території іншої країни.

Росія стверджує, що українська влада є нелегітимною

Нинішній президент і уряд України були затверджені переважною більшістю голосів у Верховній Раді (за – 371 із 417 зареєстрованих у залі засідань) станом на 27 лютого 2014 року, зокрема, депутатів від Партії регіонів.

Цей склад парламенту був обраний 28 жовтня 2012 року. Тоді Міністерство закордонних справ Росії зробило заяву, що вибори пройшли «спокійно, без ексцесів і відповідно до загальноприйнятих стандартів» і «підтвердили прихильність України принципам демократії і верховенства права». Із заявою МЗС Росії російською мовою можна ознайомитися [тут](#).

Склад парламенту, який свого часу Росія визнала законним, навряд чи став нелегітимним зараз.

Росія стверджує, що так званий референдум в Криму був законним

Російські посадовці стверджують, що так званий референдум у Криму 16 березня був законним.

Відповідно до Конституції України (текст українською мовою можна знайти [тут](#), російською – [тут](#)) референдум був незаконним. Згідно з Конституцією України, питання «зміни території України вирішуватимуться виключно на всеукраїнському референдумі». Крим користується статусом Автономної Республіки у складі України, але усі рішення щодо її повноважень (стаття 134) і Конституції Криму (стаття 135) мають затверджуватися Верховною Радою України.

До того ж так званий референдум був організований за декілька тижнів самопроголошенням урядом Криму після захоплення урядових будівель озброєними російськими військовослужбовцями.

Росія стверджує, що анексію Криму виправдовує висновок Міжнародного суду про незалежність Косова

Російські лідери стверджують, що прецедентом для так званої Декларації про незалежність Криму став консультативний висновок Міжнародного суду про незалежність Косова (електронна версія документа міститься [тут](#)).

Проте щодо висновку Суду було чітко зазначено, що він не створює прецедент. Суд постановив, що даний висновок був «вузьким і конкретним» і стосувався виключно питання незалежності Косова, не охоплюючи при цьому більш широкі правові наслідки такого рішення.

Міжнародний суд також визначив обставини, за яких набуття незалежності може бути визнане незаконним. Йдеться, зокрема, про випадки, коли «проголошення незалежності було, або могло бути, пов'язано із незаконним застосуванням збройної сили». Прикладом «незаконного застосування збройної сили», безумовно, є вторгнення і окупація сусідньої країни – саме те, що зробила Росія.

До того ж у Косові процес здобуття незалежності тривав роками і відбувався на чолі з Організацією Об'єднаних Націй. Звинувачення, що їх висуває Росія, не враховують ці факти.

Управління громадської дипломатії НАТО - служба преси та ЗМІ

Тел.: +32(0)2 707 1010/1002

ел. адреса: moc@hq.nato.int

#NATO